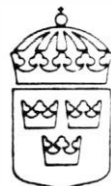

Motion till riksdagen

1989/90:U519

av Inger Schörling m.fl. (mp)

Ett decentraliserat och demokratiskt Europa

Mot.
1989/90
U519–523

Nu öppnas Europa

Folken i Östeuropa har genom sina massprotester skapat dramatiska och demokratiska förändringar i sina länder och förändrat förutsättningarna för samarbetet i hela Europa. Det tudelade Europa, som symboliserades av Berlinmuren, ligger i ruiner. De organisationer och pakter som har strävat efter att ena bara den ena halvan av Europa och rikta sin udd mot den andra, har skakats. Warszawa- och Atlantpakterna, EG och SEV (Comecon), håller på att förlora sitt existensberättigande. Istället håller dörrarna på att öppnas på vid gavel för organisationer som siktar till samarbete på all-europeisk nivå: ESK, Europarådet, FN:s Europa-avdelningar (ECE, UNEP, m.fl.). Särskild betydelse som länkar och bryggor kan mellaneuropeiska regionala organisationer få, inte minst de som har ett starkt inslag av neutrala stater, t.ex. EFTA och Nordiska Rådet. Nu fordras folklig mobilisering i hela Europa för att skapa radikala ekologiska och sociala förbättringar och solidaritet med människor i alla länder och med kommande generationer. Nu krävs samarbete för att möta hoten mot vår överlevnad, för att sanera miljöer och underlätta ekologisk återuppbyggnad

Miljöpartiet de gröna vill verka för:

- + ett decentraliserat Europa från Atlanten till Ural med självständiga demokratiska stater.
- + ett regionernas Europa med hög självförtroende och självförsörjning baserat på samarbete inom regioner med gemensamma intressen, som kan vara ekologiska, kulturella, etniska och ekonomiska. Norden, Östersjön och Nordkalotten är exempel på sådana regioner.
- + att människor ska få röra sig fritt över gränserna för att studera och söka arbete.
- + att varje flykting ska ha rätt att få sin sak prövad i det land hon/han söker asyl i och skall inte få avvisas innan hon ens kommit över gränsen.
- + fri, solidarisk och hälsosam handel inom och mellan självständiga länder och regioner med regler som ger bättre skydd för miljö, hälsa och säkerhet. Ökad regional/lokal handel och minskande internationell handel blir en självklarhet med ökande transportkostnader.

Förändringarna måste gå vidare

Mot. 1989/90
U519

Beslut ska fattas på lägsta möjliga nivå. Staten ska bara besluta om högsta tillåtna gränsvärden för hälso- och miljöfarliga ämnen och om lägsta godtagbara standard.

Globalt och regionalt samarbete krävs för att sanera miljön och möta hoten mot vår överlevnad. För mänskliga rättigheter och miljöskyddsfrågor bör överstatliga beslut gälla. Kommuner och länsparlament, som tillhör samma region, bör fatta gemensamma beslut om de frågor som är gemensamma för deras region t.ex. miljö-, resurs- och trafikfrågor och även om gemensamma kultur- och utbildningsfrågor.

Varje land ska kunna skydda naturen, miljön och sina innevånares hälsa och vägra handla med miljö- och hälsovådliga produkter och produkter som framställts under omständigheter som strider mot de mänskliga rättigheterna eller innebär ekologisk dumpning.

Ökat samarbete mellan öst och väst är särskilt viktigt nu för att underlätta ekologisk återuppbyggnad och fri och hälsosam handel utan politisk eller ekonomisk ofrihet. Europarådet och Ece (Economic Commission for Europe) bör medverka i detta. Också EG och SEV kan givetvis med förändrade ambitioner, i egenskap av regionala samarbetsorganisationer, utgöra byggstenar inom ramen för det all-europeiska samarbetet. Men det vore orealistiskt och farligt att försöka genomtrumpa alleuropeiskt samarbete som en enkel utvidgning av någon av de båda ekonomiska samarbetsorganisationer som har sina rötter i det tudelade kalla krigs-Europa. Miljöpartiet de gröna avvisar bestämt de Europa-strategier som ser Östeuropas demokratisering som en "seger för Väst" och tänker sig Europas enhet som en serie av cirkelkring ett dominerande EG-centrum.

Vad är EG och vad vill mp ha i stället?

EG utgörs av tolv av Europas dryga trettiofem länder. EG-länderna har sedan en tid tillbaka inlett ett arbete att avveckla hundratalet regler och förordningar, för att vid utgången av 1992 etablera något som man kallar en "inre-marknad" för varor, tjänster, kapital och arbetskraft. Ett av syftena är att skapa en ekonomisk och politisk union som kan mäta sig med USA och Japan på världsarenan.

Den svenska regeringen har beslutat att ensidigt inleda en anpassning till EG:s avreglering med motiveringen att annars Sverige och det svenska näringslivet skulle komma att hamna i en diskriminerad situation jämfört med EG-ländernas företag. Samtidigt förhandlar Sverige under 1990 tillsammans med övriga EFTA-länder om att låta EG:s inre marknad även formellt och juridiskt omfatta EFTA-länderna. Detta utvidgade inre marknadsområde kallas ibland EES – European Economic Space – vilket betyder europeisk ekonomisk sfär.

Miljöpartiet de gröna vill att Sverige skall öka samarbetet inom Norden, med Europas alla länder och med världens alla folk. Detta ökade samarbete skall syfta till att rädda miljön, till en rättfärdig hushållning med jordens resurser, till jämlikhet och fördjupad demokrati, till att skydda folkens kulturella särarter och till att utplåna svälten och nöden i världen.

När det gäller Europa syftar miljöpartiets politik långsiktigt till att i samverkan med den gröna rörelsen i Europas olika länder befrämja självtillit och egenförmåga och att verka för ett decentraliserat, allsidigt näringsliv i bärkraftiga regioner. Insatser för att understödja den folkliga mobilisering som skett i Öst-Europa till förmån för demokrati måste dock för närvarande ha mycket hög prioritet. Aktiva politiska och ekonomiska stödåtgärder måste nu vidtagas av Sverige och andra länder för att befästa demokratin och lägga grunden för en ekonomisk utveckling i Öst-Europa.

Handel

En europeisk näringslivsstruktur enligt miljöpartiets och The European Greens långsiktiga strävan skulle innebära ett minskat behov av internationell handel jämfört med dagens situation liksom ett minskat transportbehov. En minskad internationell handel och minskade transportvolymerna skulle vara viktiga bidrag till den idag nödvändiga miljömässiga rekonstruktion som Europa är i desperat behov av.

Miljöpartiet är för en fri och rättvis internationell handel på villkor som låter sig förenas med de villkor naturen och en uthållig utveckling ställer. Den internationella handelsorganisationen GATT skulle kunna vara instrumentet för att förverkliga en sådan handel om dess regelsystem reformerades. GATT borde exempelvis stärka regelsystemet vad gäller social dumping och införa effektiva förbud mot handel med miljö- och hälsovådliga produkter (vilket mp kräver i en särskild motion). På det europeiska planet anser miljöpartiet de gröna att FN-organet ECE – Economic Commission for Europe – skulle kunna bli centralpunkten i det internationella miljösamarbete som Europa behöver.

EG:s pågående arbete att avveckla regleringar och ge full rörelsefrihet åt kapitalet i den inre marknaden och de övriga länder i Västeuropa som liksom Sverige kan komma att förhandla sig till delaktighet på samma villkor, kommer oundvikligen att leda till ännu fler fusioner, monopol och företagsuppköp. Medvetet eller omedvetet är man idag i färd med att bygga ett framtida "trusternas Europa". Detta är i direkt motsatsställning till miljöpartiets Europavision.

Samarbete utan sociala och ekologiska kostnader

Miljöpartiet vill motverka ekonomisk storskalighet, företagskoncentrationer och privat maktkoncentration. All verksamhet måste ske inom ramarna för vad människor, djur och natur tål. Ökad småskalighet, decentralisering och regional självförsörjning är vad som krävs idag för att konsumtion och livsstil skall kunna förenas med miljöhänsyn och hänsyn till kommande generationer. Miljöpartiet har inget emot att tekniska handelshinder avskaffas i den mån de saknar saklig motivering. Men den EG-anpassning, som nu pågår, verkar kräva avveckling eller försämring av bestämmelser som i de enskilda länderna lagts fast till skydd för miljö, säkerhet och hälsa. Enligt miljöpartiets uppfattning bör tvärtom existerande miljö- och hälsorelaterade

gränsskydd och regler skärpas. Konsumentskyddet bör stärkas på alla nivåer i samhället och särskilt vad gäller barnsäkerhet och säkerhet rörande elektriska hushållsmaskiner.

Mot. 1989/90
U519

Vapenhandel

Av internationella finansstidningar har framgått att Västeuropas vapenindustri nu genom fusioner och samarbetsavtal inrättar sig för en gemensam marknad för krigsmateriel. EG-kommissionen har uttalat att vapenhandeln bör innefattas i den inre marknaden. Vad detta innebär för länder med fredlig och neutralistisk utrikesorientering framgår klart för de flesta.

Socialförsäkringar

Inom flertalet EG-länder är socialförsäkringssystemen uppbyggda på individuell basis och förutsätter anställning.

I de skandinaviska länderna är huvudprincipen för socialförsäkringssystemen byggd på medborgarskap. I förlängningen av de skandinaviska ländernas ekonomiska integrering med EG:s inre marknad kommer det att utvecklas en press på de generella välfärdssystemen i Skandinavien. Det kommer sannolikt att bli svårt att upprätthålla välfärdssystem även för dem som inte befinner sig på arbetsmarknaden.

EG-kommissionens förslag till en social stadga antogs av EG:s råd vid toppmötet i december 1989 i Strasbourg av elva av EG:s tolv medlemsländer. Denna stadga är dock inte bindande utan har endast rekommendationens form. Den europeiska fackföreningsorganisationen ETUC har uttryckt farhågor för att skapandet av en inre marknad skall leda till social dumping – en anpassning nedåt till de sämsta sociala villkoren. Från fackligt håll har också uttalats oro för att EG-harmoniseringen kan komma att medföra negativa konsekvenser på områden som arbetsrätten och de fackliga organisationernas ställning och inflytande. I en bilaga till 1990 års svenska långtidsutredning sägs att "tendenser till anpassning av vår lönestruktur till EG-länderna innebär att de svenska relativlönerna i högre utsträckning än för närvarande kommer att bestämmas utanför landet. Arbetsmarknadsparternas inflytande minskar därmed..."

Mot ekonomisk union?

Sett i ett tillbakablickande perspektiv kan man säga att EG nu är i färd att övergå i utvecklingsstadium fyra:

- det första var skapandet av en gemensam marknad för kol och stål för de sex länderna Tyskland, Frankrike, Italien och Benelux-länderna;
- det andra var skapandet av en tullunion för de sex EG- staterna samt en gemensam jordbrukspolitik;
- det tredje stadiet karaktäriseras av EG:s utvidgning med Storbritannien, Irland, Danmark, Grekland, Spanien och Portugal samt ingående av frihandelsavtal med en rad EFTA- länder däribland Sverige. Noteras kan att i februari 1985 upphörde Grönland att som en del av Danmark ingå i EG. Grönlands befolkning hade i en folkomröstning 1982 beslutat att utträda

ur EG och söka en annan relation till EG. Redan tidigare hade Grönland en särskild status inom kungadömet Danmark med exklusiva rättigheter vad gällde fiske, jordbruk och boskapsskötsel.

- stadium fyra förbereds för närvarande genom det arbete som görs på grundval av den s.k. enhetsakten och EG:s vitbok om skapandet av en inre marknad till årsskiftet 1992/93 innebärande att full rörelsefrihet inom EG då skall råda för arbetskraft, kapital, varor och tjänster.
- stadium fem kan möjligen bli etablerandet av den politiska union som EG:s råd vid ett flertal tillfällen uttalat sig för – senast vid toppmötet i Strasbourg i december 1989. Som ett led i skapandet av en politisk union ingår planen att etablera en ekonomisk och monetär union mot slutet av 1990-talet med en gemensam valuta och en gemensam centralbank.

EG:s "demokratiska underskott"

EG:s högsta beslutande organ är ministerrådet där 12 ledamöter ingår – en per medlemsland. Den institution som föreslår åtgärder och verkställer EG:s beslut är EG-kommissionen bestående av 17 ledamöter valda på fyra år av respektive medlemslands regering. EG-domstolen består av tretton domare utnämnda av medlemsländernas regeringar på mandatperioder om sex år. Domstolen tolkar EG-fördragen och vakar över att besluten i EG motsvarar fördragets anda samt bilägger tvister. Ekonomiska och Sociala kommittén är ett rådgivande organ i EG:s beslutsprocess med representanter bl.a. från arbetsmarknadens parter, producent- och konsumentintressen. Europaparlamentet – som sägs ha ansvar för den politiska kontrollen av EG-kommissionen – väljs numera i direkta val i medlemsländerna för mandatperioder om fem år. Europaparlamentet har 518 ledamöter. Europaparlamentet har en rådgivande status gentemot EG-kommissionen och hålls informerad av EG-kommissionen och ministerrådet. Europaparlamentet har vissa smärre maktbefogenheter. I takt med att EG-integrationen försvagar medlemsländernas nationella parlament försvagas demokratin totalt inom EG-länderkretsen eftersom inte en motsvarande förstärkning av Europaparlamentet sker. Detta förhållande har inom EG givit upphov till begreppet "det demokratiska underskottet".

Det demokratiska inslaget är mycket svagt och indirekt i det organ inom EG som ansvarar för lagstiftningen – ministerrådet. Ledamöterna i detta organ har inte något ansvar inför väljarna till skillnad från ministrarna i en nationell regering. Även om ledamöterna i ministerrådet utgörs av regeringsledamöter som valts i de olika medlemsländerna så kan det ej utkrävas politiskt ansvar av dem för den verksamhet de bedriver i ministerrådet – vars överläggningar är slutna och vars protokoll ej är offentliga. Helt vid sidan av lagstiftningsverksamheten finns Europaparlamentet – utan makt och inflytande. Den annars allmänt accepterade principen för folkstyre – byggd på Montesquieus maktfördelningslära – har inte satt några synliga spår i uppbyggnaden av EG:s institutioner. EG:s demokratiska problem är därför tvåfaldigt – dels uppstår ett "demokratiskt underskott" när de nationella parlamenten försvagas till förmån för EG-byråkratin, dels så är EG:s institutionella uppbyggnad och funktionsätt inte enligt gängse demokratiska principer.

Sverige förhandlar för närvarande tillsammans med övriga EFTA-länderna om att få fri och likvärdig tillgång till EG:s blivande inre marknad utan att vara medlemmar av EG. EG kräver därvidlag att EG:s beslut måste få samma rättsverkan inom EFTA-området som inom EG-området. Hur detta skall åstadkommas är dock ej helt klarlagt och för svenskt vidkommande finns det konstitutionella betänkligheter. Den svenska grundlagen säger nämligen i kapitel 10 att riksdagen endast kan överlämna beslutsbefogenheter "i begränsad omfattning" till mellanfolklig organisation för fredligt samarbete "till vilken riket är eller skall bliva anslutet". Detta problem har givit upphov till förslaget att ändra den svenska grundlagen i berörda avseenden för att möjliggöra en svensk anslutning till EG:s regler och rättsmaskineri.

I diskussionen om hur det skulle vara möjligt att få till stånd ett för EG-såväl som för EFTA-området gemensamt rättsverkans- och tvistlösningsmaskineri har det nämnts möjligheten att skapa nya institutioner för EG och EFTA. Det har nämnts regler, avtal, rättssystem och ministerråd för det s.k. EES-området, men ingen verkar sväva i okunnighet om att det är EG:s regler och rättssystem som i realiteten skulle vara det som EES då skulle tillämpa.

EES skulle inte vara annat än en skeninrättning för att möjliggöra ett utsträckande av EG-systemet över EFTA-området. För svenskt vidkommande i en sådan situation skulle domstolarna före domslut först inhämta förhandsbesked från EG-domstolen och därefter "självständigt" komma fram till samma domslut. Konsekvensen skulle bli att beslut inom EG skulle kunna ta över svensk lagstiftning, att svenska företag och medborgare skulle bli juridiskt förpliktade att följa vissa EG-beslut, att svenska domstolarnas oväld skulle falla i vanrykte.

Sveriges roll – brygga och förebild

Sverige har ett – delvis oförtjänt – rykte som företrädare för en tredje utvecklingsmodell mellan socialism och kapitalism. Vad som finns kvar av substans i den svenska modellen kommer obevekligt att smulas sönder om den nuvarande EG-anpassningen fortsätter.

I stället skulle Sverige kunna leva upp till såväl vissa av Olof Palmes visioner som många östeuropéers förhoppningar genom att uppträda som en verkligt suverän, neutral, freds- och miljövänlig "samarbetsingenjör" i Europas mitt, ett förebildsland som har högre ambitioner än att gynna exportindustrin. Mycket av detta förebilds- och samarbetsarbete skulle kunna ske i samklang med Norden och EFTA.

I politiken liksom i andra besvärliga föreningsprojekt behövs katalysatorer. Det förefaller naivt att tro att Sovjetimperiets sammanbrott kommer att fortsätta i form av en fredlig och lugn avknoppning av land efter land från öst till väst. I New York Times har Alexander Haig nyligen föreslagit att hela Warszawapakten skall anslutas till NATO! Mindre långtgående västideologier (Kissinger) nöjer sig med att förordad DDRs inkorporering i NATO och EG.

Miljöpartiet de gröna, som förordar ett samhälle som skiljer sig såväl från det socialistiska som det kapitalistiska, finner en sådan utveckling skräm-

mande. Men också för dem som må önska ett sådant händelseförlopp borde det kunna stå klart att omsorg om en fredlig omvandling förutsätter att öststater kan lämna Sovjetimperiet utan att behöva ansluta sig till västblocket. Just därför behövs ett levande självständigt central-Europa. Det är där Sveriges plats bör vara, som en brygga och katalysator för ett nytt europeiskt samarbetsmönster byggt på de många självstyrande nationernas, regionernas och folkens fria samverkan.

Mot. 1989/90
U519

Hemställan

Med hänvisning till det anförda hemställs

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att Sverige bör ta på sig en aktiv brobyggarrull mellan öst och väst i syfte att bygga nya all-europeiska samarbetsmodeller utan rötter i det kalla krigets tudelade Europa,
2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att Sverige inom EFTA bör ta initiativ till att inbjuda demokratiska Östeuropastater till medlemskap,
3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att Sverige inom EFTA bör ta initiativ till att bereda Danmark möjlighet att aktivt medverka som observatör, associerad eller medlem i EFTA,
4. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att Sverige bör ta initiativ till att snabbt utvidga Europarådet till att omfatta alla Europas demokratier,
5. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att Sverige bör satsa på att utveckla ECE till en ännu starkare bas för all-europeiskt miljösamarbete än redan är fallet,
6. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att Sverige bör satsa på att utveckla UNEP till det naturliga samarbetsorganet för miljöfrågor mellan Europa och övriga världen,
7. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att samarbete med EG bör fortsätta inom frihandelsavtalets ram i syfte att förbättra för människor att studera, resa, arbeta och forska fritt,
8. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att det nuvarande förhandlingsarbetet med syfte att göra Sverige till ett bihang till EG måste upphöra.

Stockholm den 24 januari 1990

Inger Schörling (mp)

Per Gahrton (mp)

Marianne Samuelsson (mp)

Claes Roxbergh (mp)

Krister Skånberg (mp)

Elisabeth Franzén (mp)